

ЖЕРТВАТА НА ПРЕСТЪПЛЕНИЕ ИМА СВОИТЕ ПРАВА

ЖЕРТВА ЛИ СТЕ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЕ? Кражбата на вещи от дома, отнемането на автомобил, нанасянето на телесни повреди – това са все реални житейски ситуации, много от които, за съжаление, не са рядкост в ежедневието. Ако попаднем в някоя от тези ситуации, ние ставаме “жертва на престъплението” – лицето, което е понесло имуществени и/или телесни вреди от престъпното деяние. Като жертва Вие имате право на защита по закон, като целта на съда е не само разкриване на престъпленията и разобличаване на виновните, но и овъзмездяване на вредите:

■ **Неимуществени вреди** – възникват при накърняване на живот, здраве, добро име. Такива са физически болки на пострадалия в резултат на нараняването, душевни страдания (скръб и мъка) по починал близък човек или увреждане на честта и достойнството.

■ **Имуществени вреди** – възникват при претърпени материални загуби или щети. Такива са стойността на откраднатите вещи, цената на ремонта на удареното МПС и др.

ЖЕРТВАТА В НАКАЗАТЕЛНОТО ПРОИЗВОДСТВО ПРЕД СЪДА: може да участва като (1) граждански ищец, (2) частен обвинител и (3) частен тъжител. В много случаи пострадалият участва в наказателното производство в две качества: на граждански ищец и на частен обвинител.

НЕОБХОДИМ ЛИ Е АДВОКАТ? Законът не изисква задължително участие на адвокат, но гражданският ищец, частният обвинител и частният тъжител могат да бъдат представлявани от такъв.

ПОСТРАДАЛИЯТ КАТО ГРАЖДАНСКИ ИЩЕЦ Това е един от начините за обезщетяване на пострадалия за причинените му вреди – претенция за овъзмездяването им в парично изражение, която се предявява от претърпелия вреди в резултат на деянието срещу него или неговото имущество. **Кога се завежда граждански иск:** Това може да стане (1) по време на досъдебното производство под формата на писмена молба или (2) в устна форма пред съда най-късно в първото съдебно заседание, когато съдът разясни правата на пострадалите. Последните получават призовка, в която се съобщава датата на първото съдебно заседание.

- **Какви документи са необходими:** Молбата за участие в наказателното производство като граждански ищец трябва да съдържа: имената на лицето, срещу което се насочва, престъплението, от което са причинени вредите, техния характер и размера на претендираното обезщетение. При неимуществени вреди размерът на обезщетението са разходите за лечение, ако има такива, и равностойността в пари на болките и страданията. Посочете точно какви са вредите – стойността на отнети при крабеж или увредени вещи. Ваше право е и претенцията за лихва върху горните суми, чиито начален момент е датата на извършване на престъплението.
- **Какво се печели с граждански иск:** За да получи обезщетение от обвиняемия, пострадалият не е необходимо да участва в наказателния процес. Вместо това той може да предяви отделен граждански иск. Ако пострадалият НЕ участва в наказателния процес и се установи вина, тази информация може да се използва в един бъдещ граждански иск. Последващото гражданско дело ще бъде опростено дело, в което се решава единствено въпроса за обезщетението.
- **Право на участие:** С предявяването на граждански иск Вие встъпвате в ролята на граждански ищец в наказателното дело. Гражданският ищец има право да участва в него и да:
 - се запознае с делото и да прави преписи от документи по него
 - представя доказателства по делото, свързани с претърпените вреди
 - депозира искания и възражения пред съда, когато са накърнени неговите интереси по делото
 - обжалва погрешни актове на съда, които се отразяват отрицателно върху неговите права и интереси
- **Резултатът:** При приключване на наказателното дело, ако обвиняемият бъде намерен за виновен в извършването на престъплението, съдът определя дали гражданският ищец има право на овъзмездяване и под каква форма. Ако съдът постанови, че обвиняемият не е виновен, пострадалият все още има право да заведе в следствие отделен граждански иск срещу него.

ПОСТРАДАЛИЯТ КАТО ЧАСТЕН ОБВИНИТЕЛ В тази роля може да се окажете, ако сте пострадал от престъпление от общ характер и поискате конституирането като частен обвинител. Престъпление от общ характер е всяко престъпление извън тези, за които се търси отговорност чрез подаване на частна тъжба (обида, клевета, лека телесна повреда, кражба, извършена от съпруг или определена категория роднини).

- **Кога да подадете молба за конституиране като частен обвинител:** Това може да стане по всяко време след започване на предварителното производство до приключване на първото съдебно заседание. Пострадалият получава призовка, в която се съобщава датата на първото съдебно заседание.
- **Какви документи са необходими:** Молбата за конституиране като частен обвинител се отправя към съда, който разглежда наказателното дело и може да бъде както писмена, така и устна. Тя трябва да съдържа данни за подателя си, както и за обстоятелствата, на които се основава (какво е престъплението, как са Ви причинени вреди, кога и къде е извършено престъплението и от кого).
- **Какво печели частният обвинител:** Като частен обвинител Вие имате право да участвате в процеса. Също така можете да продължите делото, ако прокурорът реши по някое време да снесе обвинението срещу подсъдимия.
- **Права:** По време на делото частният обвинител може да сочи доказателства, да прави искания, да представя тези и аргументи. За разлика от гражданския ищец (който може да участва само по въпросите на обезщетението), частният обвинител може да участва при доказването на вината на обвиняемия, както и при определянето на вида и размера на наказанието.

ПОСТРАДАЛИЯТ КАТО ЧАСТЕН ТЪЖИТЕЛ Определена категория престъпления не се преследват по общия ред, а само при наличие на подадена от пострадалия молба – частна тъжба. С предявяването ѝ в съда се образува наказателно дело от частен характер, а подалото лице (което е и пострадалият) се нарича частен тъжител. Такива престъпления са, например, обидата и клеветата, леката телесна повреда, кражба, извършена от съпруг или определена категория роднини.

- **Кога се подава частна тъжба:** Подаването на частна тъжба трябва да е задължително в срок от 6 месеца от узнаването за престъплението.
- **Какви документи са необходими:** Тъжбата задължително трябва да е писмена, с данни за подателя и този, срещу когото се подава. В нея трябва да изложите характера на престъплението, начина, по който са Ви причинени вреди, времето и мястото на извършване на престъплението. Заедно с частната тъжба може да се предяви и граждански иск. Частната тъжба се подава в съответния районен съд по мястото на извършване на престъплението заедно с препис от нея и писмените доказателства за подсъдимия, като се дължи и държавната такса.
- **Право на участие:** В образуваното дело по частна тъжба Вие осъществявате изцяло ролята на обвинител (тук прокурор не участва) и не можете да бъдете свидетел. Имате всички права на страна в производството. Неявяването Ви на делото без уважителни причини води до прекратяването му.
- **Резултатът:** Частната жалба завършва с произнасянето на присъда. В много случаи обаче пострадалият може да постигне спогодба с подсъдимия преди приключване на делото. Частният тъжител може да оттегли тъжбата по всяко време.

ЗАБЕЛЕЖКА: При престъпленията от частен характер с частната тъжба не може да се предяви и отделен граждански иск, защото престъплението първо трябва да бъде доказано преди да се присъди обезщетение за нанесени граждански вреди.

ТАЗИ БРОШУРА НЯМА ХАРАКТЕРА НА ПРАВЕН СЪВЕТ. НЕЙНАТА ЦЕЛ Е ИНФОРМИРАНЕ НА ОБЩЕСТВЕННОСТТА И ПРЕГЛЕД НА ПРАВАТА НА ПОСТРАДАЛИТЕ ОТ ПРЕСТЪПЛЕНИЕ.

Американска агенция за международно развитие

Проект за развитие на съдебната система в България

Имейл: office@ewmi-bg.com
Интернет: www.ewmi-bg.com

България, София 1000
Съборна 2А, ет. 6

Тел.: +359 2 984 87 40
Факс: +359 2 984 87 55

Брошурата е разработена съвместно от Проекта за развитие на съдебната система в България на Ийст Уест Мениджмънт Институт към Американската агенция за международно развитие